

ՓՐԿԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ

ԺԱՐԱԴԱՐՁԻ ՓԱԿՄԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՏՊԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿԱՅՈՂԻԿԵ ԵԿԵՂԵՑԻՆ 1933 - 1934
ապրիլ ամիսներուն միջև տօնեց փրկա-
գործութեան տասնեւիններորդ հարիւրա-
մեակը:

Յորելեան մը այնքան բարձր իր իմաս-
տով՝ որքան խոր է տիրապաւ Մարդուն
աստուածացումը խաչուած Աստուծոյ ա-
րեան ուղիւրուն կենսահիւթով. այնքան
ուժգին անոր տօնախմբութեան արձագան-
գը աշխարհիս վրայ կրօնականէն անդին
նաեւ ընկերային և քաղաքակրթական մար-
զին մէջ՝ որքան ահազին է գոչումը 400
միլիոն հաւատացող հոգիներու գերբնական
ապրումն և զիւցազնական ճիգերուն ուժ-
գին աղաղակին: Պատմութիւնը դեռ պիտի
ապացուցանէ անոր տեւականութիւնը:

Հզօր չէ արդէն նախաձեռնութեան այդ
բարբառն ու պատգամը զոր՝ բոլոր յար-
անուանութիւններուն մէջէն՝ կաթողիկէ
Եկեղեցին արձակեց ամբողջ տիեզերքին:

Նա ուրեմն, միակ խորապէս զիւտակիցը
տիեզերահոչակ մարդասիրական ցոյցին,
որ համամարդիքային պատմութեան իրա-
կանութեանց շարքին որոտընդուստ ծագե-
ցաւ Երկնքէն հրեղէն սինի նման և կ'ա-
ռաջնորդէ ցայսօր աստուածային գնացքով
մարդկութեան քայլափոխը:

Եթէ հզօր է այդ նախաձեռնութեան
խօսքը, հզօրագոյն եւս եղաւ հոյակապ
շարժումը և նախանձը, որ Ն. Ս. Պիոս
Ժ. Վ. Քահանայապետի հոգիէն ժայթքեց,
մարդկորէն ըստ կարի արժանաւորապէս
պանծացնելու և յաւերժացնելու գերբնա-
կան եղելութիւնը. և հրդեհեց Եկեղեցին,
նախ սրտերու և ապա պատմութեան է-

ջերուն վրայ անջինջ քանդակելով երախ-
տագիտութեան կոթողը:

Ոշխարհ անգամ մ'ալ լսեց հարազատ
ձայնը Խաչուած Փեսայի իսկատիպ Հար-
սին, երբ տեսաւ անոր մտերիմ սէրը և
բուռն նախանձը հոգեպէս մաքրելու իր
պատմուճանը իր անսուրը անդամներուն
մէջ, ինչպէս նաեւ շնորհօց պաճուճուելու
իր սուրբ անդամներուն մէջ. կրկին տեսա-
կէտներ՝ որոնցմով՝ ի տես հանուր տիե-
զերքի՝ պիտի պանծացնէր մարդեղութեան
խորհուրդին մէջ զեղուն աստուածային սի-
րոյն գերազոյն հրաշքներն ու անլուր զա-
ռանցքը մարդկութեան հանդէպ. հուսկ,
նորոգուած ուժերով՝ անհատապէս և ըն-
կերծէն միանգամայն՝ յառաջ վարելունոր
եւ կենսունակ թափով վերականգնումի
գործը մարդկային սերունդին:

Տարօրէն ճղճիմ և տգիտական գաղա-
փար է այսպիսի Յորելեաններու իմաստը
անձկօրէն սահմանափակել մեղքի ժամա-
նակաւոր պատմութեան իրա-
կանութեանց շարքին որոտընդուստ ծագե-
ցաւ Երկնքէն հրեղէն սինի նման և կ'ա-
ռաջնորդէ ցայսօր աստուածային գնացքով:
իսկ ներկայ մէծ Յորելեաններու մէջ՝ յի-
շեալ հանգամանքը միակ շարժառիթն էր
և անոր գոյութեան պատճառը:

Եթէ անհատը, նոյնպէս և մարդկային
ո՛ւ է Ծնկերութիւն կարօտ է կեանքի անի-
ւին պարբերական դադարներուն, որ յե-
տադարձ խորունկ ակնարկ մ'ունի և վը-
ճուական հայեացը մը առաջադիր նպատա-
կին, ու թեթեւաշարժ սլացը մը առ այդ:

Եկեղեցին ազատ չէ այդ կանոնէն: Մա-
նաւանդ թէ որքան տաժանակիր է ձեռն-
արկուած վերելցը և առապար ճանապարհը,
հողազանգ քայլերով, կաւեղէն ընութեամբ
վերացում դէպ ի գերբնական գաւառները,
այնքան աւելի կարօտ է մարդը նման հան-
գրուաններու:

Քսաներորդ դարու առաւօտին՝ վաստա-
կաբեկ մարդկութեան համար ահա մեծա-
գոյն հանգրուանը ներկայացաւ փրկագոր-
ծութեան մեծ Յորելեանը:

Ով որ ուշի ուշով հետեւեցաւ այն
անվերջ կարաւանին որ երկրագունդիս

ամէնէն հեռաւոր ու անձանօթ կղզիներէն
խուժեց թոշուններու պէս երամովին ու
խոնուեցաւ Հռոմի Մայր Եկեղեցւոյն հո-
վանույն ներքեւ հեռազգած Տեսանողին
գուշակութեան համաձայն, կամ Ս. Հով-
ուապետին մէկ ակնարկով շարժած ու
խմբուած հաւատացեալ ժողովուրդներու
ամրոխը իրենց հովիններուն և հոգեւորա-
կանութեան շուրջը, սոյցը տաճարներու
խնկարոյր կամարներուն տակ աղօթաւոր,
ով որ հետեւեցաւ այդ մէծ շարժումին՝
տեսաւ թէ կրօնքը, Քրիստոսի հաւատացը
դեռ կ'ապրի, և ոչ միայն կ'ապրի, այլ
և այսօր աւելի կենսունակ է ան անսա-
տուած նիւթապաշտութեան և զգայասէր
մարմնապաշտութեան յորձանքին մէջ:

Տեսաւ դարձեալ թէ ոչ միայն հնամեայ
վաղնջական գրութիւն մը կամ դպրոցա-

կան խորհելակերպ մը չէ այդ, այլ այժ-
մէութիւն մը բացարձակօրէն հարկադրիչ,
ճնշող անհրաժեշտութիւն մը նրացած բա-
ղաքակրթութեան մինուլորդին մէջ, ինչ-
պէս օդը սաւառնորդի թոքերուն, կամ հացն
ու ջուրը՝ վաստակաբեկ իմաստասէրին:

Մինչ Սոկրատ ու Պիւթագոր, կոնֆու-
կիս, Զրադաշտ ու Մանէս անցած են
կրօնցներու և իմաստասիրութեան պատ-
մութեան կարգը՝ իրեւ նախնի տեսարան-
ներ, ու այսօր այլեւս անոնց հին մագա-
ղաթներու ծալքերուն մէջ ծրարուած դէմ-
քեր են միայն, Քրիստոս կայ կենդանի ու
կենդանարար «երէկ, այսօր, նոյն և յա-
փառական հայեացը «երէկ, այսօր, նոյն և յա-
փառական»... և հարկ չկայ Անոր անձին

պատմականութիւնն ու վարդապետութեան
աստուածայնութիւնն որոնել թափառելով
արդի կամ անցիալ քանի մը սկեպտիկ և
մառախապատ բանակը մտցերու մրոտ
հատորներուն մէջ. կը բաւէ չփակել աչ-
ցերը տեսնելու համար թէ Քրիստոս ոչ
միայն պատմական է, ոչ միայն ապրած
է և յարուցեալ, այլ գեռ այսօր ալ կ'ա-
պրի ԱՍՏՈՒԱԾ եւ ՄԱՐԻ, ինչպէս պիտի
ապրի վաղը և յաւիտեան միլիոնաւոր սե-
րունդներու հոգւոյն մէջ. մանաւանդ թէ
ինց է անոնց կուրծքին ներքեւ կեանցի
երակին միակ զարկը:

Եւ կատարուած Յորելեանը անգամ մըն
ալ հաստատեց զայս ազդու կերպով, իբ
ստեղծած ահազակին շարժութեան շաբա-

թիւ օր, անընդհատ, Ս. Առաքելոց՝

Պետրոսի և Պողոսի, Ս. Աստուածածնի և
Սիրելի Աշակերտին՝ տաճարներուն որմերն
զգածուեցան բիւրաւոր սրտերու կրօնական
ինցնարուիս, վեհանձն ցոյցերէն. անոնց
սրբազն սեմերը, Ս. Հաղորդութեան համբոյրը
և Սիրամօր նուկիրական սուրբը սե-
ղաններուն վանդակներն հալեցան, նրա-
ցան ապաշխարու մարդկութեան համբոյրը
և ներուութիւն ներու կամարներու հոգիացան
աղօթկեր շըներու հրավառ իզգերով, և
այլախօսիկ ցեղերու մշտական մրմունջ-
ներուն անլուր ներդաշնակութեամբ՝ Ս.
Հայրապետներու ուկրուտին: անգամ ցըն-
ցուեցաւ իրենց շիրիմներուն մէջ:

Ահա ամրոխին մէջէն մայր մը, աս-
տուածավախ ու բարեպաշտիկ, ամօթիսա-
ծութեամբ օծուն դէմցով՝ անհետացած
Միքէլանձելոյի հոյակերտ մոյթերու կի-
սաստուերին մէջ, իր կողքին հեզօրէն ծըն-
րադիր ունի երիտասարդ մը. իր զաւակն
է ան որուն պատանեկան խիզախումերը
մայրենի գորովանցով դիւթած, յուշիկ ու
մեղմօրէն կը թելաղը ներողութեան պայ-
մանազրուած աղօթցները այդ նորադար-
ձին ականջն ի վար. «Հաւատամց», որուն
կ'արձագանգէ պատանին ունկնդիր՝ «Հա-
ւատամց». «ի մի Աստուած»... «ի մի
Աստուած», ու կարգաւ «Հայր մեր», «Ու-
ջուանական»... և հարկ չկայ Անոր անձին

Տեսաբան սրտառուչ զոր կարելի է զգալ, բայց ոչ բացատրել: Ո՞րքան գեղեցիկ է հոն շնորհաց դերը և յատուկ սէրը մօր մը՝ որ բնական կեանքին հետ զաւկին հոգւոյն մէջ երթեմն վառած լուսայեղ լապտերի ներկայ շիջելափառ վիճակով մտահոգ՝ դարձեալ կ'արծարծէ զայն հաւատքի շունչով...: Քրիստոնեայ մայր ուսկի զբիչ արդարեւ, որուն ձեռքով աստուածութիւնն ինքզինք կը գծագրէ բոլոր ազգերու և սերունդներու հոգիներուն մէջ:

Աղօտ նշոյլ մը հրավառ խարոյկի մը, մէկը բիւրաւորներէն. մասնիկ մը հսկայ նկարի մը որ բիւր նրերանգներով զանազան, ամբողջ օրը և բովանդակ տարեցրջանին կրկնուեցաւ անհատնում մարդկութեան բանակներուն վրայ, շարժանկարի տեսարաններուն պէս եռագ և անսատ:

Առաջ մասսամբ թիւնոց առողի է ենար:

Հոն հարսն իր փեսային ներշնչեց, քոյրը՝ եղբօր, հարազատն հարազատին՝ հաւատքի կեանքը եւ անոր հետ Աստուծոյ սէրը սրտէ սիրտ, անթիւ եւ անհամար մոմերուն նման որ կեանք կ'առնեն լուսավառ ջահէ մը:

Եղբ ու պատասխանը գուրկ է զանոնակութեանէն երբ չի ծնիր, գէթ շարունակեալ և անընդհատ պարբերականութեամբ մը, իւրայատուկ նկարագրով հերոսներ որոնք խտացնեն զինքը ԱՄԲՈՂջ քանդակէ զիծերով։ Այսպէս է ո՛ւ և իցէ համայնք, կրօնը, եկեղեցի, երբ գուրկ է միջազ-

ինքնին խօսուն է այս տեսարանը, ուր սակայն գլուխին հանդէս կը մարմնանան հաւատացող հոգիներու հոգեկան յուզումը ներն ու փղձկումները անհատական կեանքի պահերով, մինչ անդին յաղթական դրուագներ պարզուեցան տիեզերական Ա. Եկեղեցին որպէս քրիստոնակերտ կազմաւորումով հսկայ, կենդանի ու գործոն ընկերութիւն, հիասցանչ դասակարգութեամբ աստուածային ներդաշնակութեան փայլով: Փառահեղ դրուագներ ու յաղթանակներ՝ զորս արձանազրեց անծրար պաստառի մը վրայ՝ ի յուշ և ի խրատ ապագայ բոլոր գարերուն: Ատիկա 400 միլիոն կաթ, հաւատացեալներու հանրային խմբերգն եղաւ՝ ներշնչումով մը որ գերբնական էր, կենդանի խանդով, ծաւալով տիեզերական, ուղերձուած Քրիստոսի փրկչական կեանքին, 1933ի Ապրիլի մինչեւ 1934ի Ապրիլը, երկրպատկութեամբ մեծահրաշ խորհուրդներուն՝ Ա. Հաղորդու-

գասակարգի խտիր, խուժութ, ամէնքն ալ
այլազան պայմաններու մէջ միօրինակ
յաղթականներ են, և միօրինակ կը փա-
ռաւորուին իբր մեծամեծ իրականութիւն-
ները ժամանակակից պատութեան: Եւ
արդեօք միայն առաջելական կամ Ս. Հարց
շրջանին սահմանափակուած էր Քրիստոսի
յաւիտենական պատգամը . « Ճշմարիտ,
ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, թէ ով որ հա-
ւատայ ինծի, իմ ըրած զործերս ի՞նքն ալ
պիտի կատարէ, և անոնցմէ աւելի մեծա-
մեծ զործեր ալ պիտի ընէ, վասն զի՞նս
առ Հայր կ'երթած: Եւ ինչ որ ինդրէք
իմ անունով՝ պիտի կատարեմ. որպէս
զի Հայրը փառաւորուի իբ Որդւոյն մէջ»:
(Յովհ. Ժ. 11-13):

Եթէ միշտ էր այս՝ Եկեղեցւոյ սկզբնաւորութեան, ինչու և ոչ այսօր, և վաղը և մինչեւ աշխարհիս վերջը։

Այսօրուան թերեզաններն ու Ճեմմանները
շարունակութիւնն են հին Սանդուխտներու
և Ագնէսներու, Հոփիսիմէններու և Շուշա-
նիկներու շղթային, և այսօրուան Պոսքո-
ններն ու Գլարէնները հետեւորդներ հին
Սսկերերաններուն ու Գլոփորներուն:

Մատղաշ կոյսեր, կորովի հոգովով ինչ-
պէս խտալուհի ձեմմա կալկանի, խոնարհ
ընտանիքի մը շառաւկիզը, ի՞նչ զանազա-
նութիւն ունի հիներէն, երբ իր մէջ կը
պատկերացնէ խաչուած Յիսուսի զոհա-
բերուած կեանքը, աղախնութեան սպաս-
արկու կենցաղին մէջ, ուխտական մոմի
մը հանգոյն հալելով լուծուելով սիրոյ սե-
ղանին վրայ: Ի՞նչ նուազ ունի Ա. Թերե-
զա Մարգարիտա Ռետի մը, շնորհափայլ
կուսան մը ինք ալ, որ իր ծննդավայրէն
(Արէծծոյ) ամրիծ շուշանի մը պէս կը
փոխազրուի կարմեղեան կուսաստանին
մէջ, այնտեղ յաւերօրէն բուրելու համար
ազօթքի և նուիրման անձենձեր կեանցով՝
աստուածային փեսային առագաստին մէջ,
քսանեւերկուամեայ հասակին (1747-70):
Ի՞նչ աւելի զարմանալի քան Պիրենեան
եններուն վրայ զեգերող աղքատիկ հովիւ
աղջնակ մը, Ա. Բեռնարտէթ Սուլիկու,
որ կուսական յայտնութեանց Տեսանողն

Ո՞վ չի ցնցուիր երբ զիտէ առնական
գին միշ - մթ դարերու քայքայիչ ըլ-
ութիւններուն ներքեւ յեղափոխուող ըն-
երութեան փլուզումին դէմ թիկունք
արձրացնող նորագոյն Յուղիթներու եւ
ներովլսաններու փրկարար ու շինարար
ործունէութիւնը , որոնք չեն գոհանար
ախորդներուն պէս բուրել միայն և ճեն-
երիլ ներքսապէս լռութեան տաճարին
ուրը , այլ նոյն աղօթքի կամարներուն
երգեւ կ'ուսանին աստուածտեսութեան
մայլանքներուն մէջ՝ դեւերու դէմ մաքա-
ելու զաղտնիքը , մեղքի և թշուառութեան
դողումին առջեւ ամբարտակներ կանգնե-
ւ արուեստը :

Ընկերութեանց պատմութեան մէջ ոս-
խով քանդակուելիք բարեարութիւն չէ
դրդեօք անբարոյութեան մահասփիւռ յոր-
անցներուն դէմ տուայտող հոգիներուն
ամար կերտուած հաստատութիւնները Եր.
Մարիամ Յելլըզիէի մը, ուր այսօր 2700
Տագդաղիկունի կիներ, կամ 28000 Ապաշ-
արոյ մակդիրներով կիներ կը նորոգեն
ին. Մագդաղենացիներու կամ Մարիամ
գիպտացիներու ապաշխարողի աստուած-
երութիւնը, բաց ի 9000 հաւատաւոր
ուսաններէն՝ որոնց յանձնուած է կրթու-
թիւնը իգական սեռի 40000 մանկութեան
30000 հիւանդներու սպասարկութիւնը
ուժարաններու և հիւանդանոցներու մէջ:

Գրաւիչ չէ տիպարը կնոջ մը, որ ժթ
արուն սկիզբները Փարիզի և Մատրիտի
զնուական միջավայրի պերճութեանց մէջ
նած ու շողջողուն, օր մը Յիսուսի ձայնէն
հիթուած կը խզէ ամէն կապ աշխարհի
նա ու կը նուիրուի՝ մեղմելու տառա-
անքը թշուառ մարդկութեան, և պաշտ-
անելու Եկեղեցւոյ իրաւունքը. և ատոր
քեզ ապացոյցը տուաւ առնաբար 1848ի

Գրանսական յեղափոխութեան ատեն – Ա.
Միքելինա (1809–1865): Ու այսօր իր
դիցազնութեան հետեւողներ ունի իւրա-
կերտ միաբանութեան մէջ 1170 կուսան-
ներ, որոնք սփռուած եւրոպա, Ամերիկա,
Աֆրիկէ և Ասիա՝ 57 վանատուներու մէջ
2470 աղջիկներու սրտին մէջ կը տոգո-
րեն բարօրութեան գաղտնիքը, ընտիր հար-
սեր ու մայրեր պատրաստելով։

Ո՞րքան շըեղ դիմագիծ՝ Երանուհի ձեւ-
ըոզայինը, որ դարմանատուներու, յիմա-
րանոցներու, բանտերու մէջ արգելափակ
լքուած հոգիներու բարի հրեշտակն եղաւ,
և ճիշտ այդ նպատակին համար հիմնեց
հաստատութիւն մը՝ ուր այսօր 7000 միա-
բան կոյսեր ունի, որոնց 550 վանատու-
ներու մէջ՝ Երոպայի և Ասիոյ առաքելա-
վայրերու մէջ՝ կ'ամոքեն մարդկային ցաւեր
ու խոցեր։

Ահա Ս. Յովհաննա Անդիտա Թուրքէ մը (1765-1826), փափկակազմ մարմնի մէջ պողովատիկ կամք , որ կեանքի բնարանը բրած «Ամէն բանի մէջ այնպէս գործել որ Աստուած սիրուի», ուխտով կը յարի Ս. Վինչենցիոս Պաւլայեցւոյն հիմնած Գրթութեան կուսաստանին , եւ յետ ասոր քանդումին և ցրման բարբարոս կառավարութենէն՝ Ֆրանսական մեծ թեղափոխութեան մէջ՝ աքսորական հայրենիքէն, կը տոկայ ալէկոծութեան եւ փոթորկին, եւ կը յաջողի վերադառնալ ի Ֆրանսա, ու վերստին հիմնել Գիտութեան փոյթերու տունը նախկին տիպարին վրայ . և այսօր 7000 ֆոյթեր կը հետեւին իր առաքելութեան՝ 654 վանատուներու մէջ :

Ուրիշ մ'ալ ահա. Ս. Լովիզա Մարի-
յաց, այրի կին մը, սիրոյ հրեշտակ աշ-
խարհի ժխորչին մէջ, որ իր զոյգ հիմնար-
կութիւններով «Գթութեան տիկիններ»ու
և «Գթութեան Քոյրեր»ու՝ բարեգործական
հսկայ շարժում մը ստեղծեց Ֆրանսայի և
բովանդակ աշխարհի մէջ։ Մինչ իր մահ-
ուան 1660ի 15 Մարտին (ծն. 1591)՝
ունէր 250 կուսաններ, ահա 1934 թու-
նուար 1 ին իր հիմնած Ուխտը կը համրէ
40000 Քոյրեր, սփոռուած աշխարհիս չորս

Կողմը, 4000 վանատուներու մէջ

Ահա Քրիտոսի իրական ներկայութեան
և քրիստոնէութեան գերբնական ապրու-
մին ցնցող ապացոյցներն են ասոնք, զո-
հաբերութեան եւ անձնուիրութեան կեր-
տուածներ՝ եսապաշտ դարուս տափաս-
տաններուն վրայ:

Եթէ ուզենց հաւատցի մարդը տեսնել
ահա կը ծառանայ մեր դէմ հզօր տիպարը
Եր. Փինեադելլիի մը (1737 – 1806) Յի-
սուսեան բնաջնջուած կարգին ապաւէնի
ժայռը, որ աղօթքի կեանքով, սենեկի լը-
ուութեան մէջ, փարած Նախախնամութեան
անցնին ծրագիրներուն, յաջողեցաւ եր-
կրորդ Լոյոլա մը դառնալ հաւաքելով իր
շուրջը գան և ցիր եղբայրակիցներու:

Անդին Եր. Անտոն Գլարէ մը, արքեպիսկոպոս, անխոնջ մշակ հոգիներու, իրբեւ ապաշխարհանայր, իրբեւ քարոզիչ, իրբեւ ջատագով, իրբեւ հովիւ և ծաւալող հոգեցունչ մամուլի, հուսկ հիմնադիր կարգին «Քարոզիչներ անարատ սրտին Մարիամու»:

Ասոնց քով կը փայլի Յիսուսեան կարգի
երբեակ մարտիրոսներու խումբը՝ Հռոբոս
կոնծալէզ Խաչեան, Յովհաննէս Քասթի-
լիացի, Ալփոնսոս Ռոտրիկուէց – երեքն
ալ քարոզիչ Լատին Ամերիկայի, սպանիա-
կան գերեվաճառութեան դէմ ճակատող-
ներ յանուն Աւետարանի, քաղաքակրթու-
թեան, յանուն Ս. Քահանայապետներուն
և Ապանիոյ արքունի հրովարտակներուն։
Երանելիները՝ Քրիստոնէութեան քաղաքա-
կրթիչ հոսանքով բիւրաւոր բնիկ ցեղեր
ջահեցան աշխարհի, Եկեղեցւոյ և Երկնքի
համար։ և հուսկ նշաւակ դարձած շահա-
մոլ քաղաքականութեան մոլուցքին՝ իրենց
արիւնով կնքեցին իրենց բարեգործականը։
Այսօր Արճենթինայի, Փարակուէի և Պրա-
լիկոյ հանրապետութիւնները խորապէս
դիտակից են հաւատքի այս վկաներու
քաղաքակրթական և կրօնական մեծամեծ
արդինքներուն, որոնց իրը արտայայտու-
թիւն և ապացոյց՝ Հռոմ փութացին իրենց
կողմէն դիւանագիտական պատգամաւորու-
թիւններ և Ուխտաւորներու բանակներ։

Այդ առթիւ Պրազիլիոյ Նախագահը հետեւեալ հեռագիրը կ'ուղղէր Ն. Ս. Պիոս Ժ. Բահնանայապետին.

«Միև Ձեր Սրբութիւնը Երանելի կը հրա-
չակ Գաստրափայի և Եռահիի երեք վկաները,
որոնք պրաւուշէր զահաքեռութեամբ Անծանկա
զործակցեցան մեր Հայրենիքին մէջ հաւատի
քաղաքակրիւ աւրսները ափսել, ինքս բարգ-
ման Պրազիլեան ազգին կարողիկ զցացմանց,
կը խնդրեմ որ Ձեր Սրբութիւնը բարեհաճի
ընդունի ոչ միայն մեր երախտագիտութեան
արտայատութիւնը եղելութեան համար, այլ
նաև մեր մաղրանքը զոր կ'ուժեցնեմ Ձեր
բանելազին կեանքին պահպանութեան և Ձեր
Քանակայապետութեան փառքին համար»:

Եւ գեռ կայ ուրիշ մէկ տիպար մը Արսի
հոչակաւոր խոնարին ու մեծ Ս. Փողովըը-
դապետին՝ Ս. Անդրէաս Ֆուրնէ՛ քահա-
նայական ասպարէզին մէջ; Ս. Պոմպիլիոս
Բիրոթթի մը՝ ձև դարուն փայլած իտալիոյ
մէջ որպէս վարժ դաստիարակ և հայր
մանկութեան: Ս. Բնանեղիկտոս Քոթթուլէն-
կոյ՝ Աստուածային Նախախնամութեան
կենդանի հրաշըը իր կեանքով, գործու-
նէութեամբ և հիմնարկութեամբ, Թորինոյի
մեծ բարերարր:

Հուսկ Ս. Յովհաննէս Պոսքոյ, աննշան
և աղքատ այզիի մը մէջ ծլած հսկայ ծառ
մը, որ իր հովանուոյն ներցեւ ազգեր ու
ժողովուրդներ կը պահպանէ. որուն սըր-
բութեան լուսապսակն ողջունելու համար
բոլոր աշխարհներու մէջ սփոռուած իր
որդւոց ու իր սրբութեան համբաւով զմայ-
լող հաւատացեալներ որպէս ներկայացու-
ցիչ Հոռմ խուժեցին աւելի քան հարիւր
հազար հոգիներ: Ճօ դարու այս աշխար-
հահոչակ բարեբարը իր « Սալեզեան »
հիմնարկութեան արդիական յղացումով,
ուր ծրագրեց ներկայ քաղաքակրթութեան
բոլոր բարիցներն ու լոյսերը ի սպաս դը-
նել քրիստոնեայ հաւատցին և բարոյա-
կանին ծաւալման և ապրումին, մանաւանդ
բանուոր և աղքատ դասակարգին՝ որ նիւ-
թապաշտ ընկերվարութեան անմեղ զոհն
եղած էր: Այսօր 19,000 Սալեզեաններու
երկուոր յարաճուն բանակը կը ձգտի ըն-

այել Եկեղեցոյ հաւատարիմ զաւակներ
Հայրենիքի ընտիր քաղաքացիներ։

Ահա համառոտ տողանցքը մարդկութեան
յս բարեբարներուն և Եւրոպայի լուսա-
այլ աստղերուն՝ որ շքեղ պսակն յօրինեց
որկագործութեան Հազարինհարիւրամեայ
որելեանին, որոնց կենսազրութեան մանր
սուլմասսիրութիւնը միայն պիտի յաջողի
իր պատկերացնել անոնց իսկական ար-
քը:

Այնքան աղօթքներու և եկեղեցական
սնդէմներուն վրայ երբ որ աւելցնենք
եկեղային կազմակերպական գործունեու-
թան նկարն ալ, որ սարցուեցաւ ի Հռոմ
համօրէն կաթողիկէ աշխարհի մէջ, այս-

էս Երիտասարդ Համալսարանականներու սամագրումարը, կաթողիկէ գործունէութեան (action Catholique), ընկերակցութեանց ողովները, միջազգային կաթողիկէ մասուի 400 պատգամաւորներու համագումարը, Գեղարուեստի՝ թէ՛ գրական և թէ կարչական մասնաճիւղին համախմբումները, վերակենդանացնելու իսկական գեցնցիկն ներշնչան դասական աղբիւրները՝ ըրդի դարու ըմբռնումներով, ճշմարտին էրը, հաւատցի ապրումը, և հուսկ Առաջըլութեանց ժողովները, կ'ունենանք հոսկապ համայնտապատկերը՝ մանրանկարի ներով այն հսկայ շարժման՝ որուն հանհսատես եղաւ բովանդակ աշխարհը:

Եւ այսքան շարժում 400 միլիոն զան-
ուածին մէջ մարդկութեան, որ համեմա-
ռութեամբ միւս ցրիստոնէական յարան-
անութեանց և հեթանոս կրօնցներու կր-
երկայացնէ աշխարհիս ամէնէն մեծ զան-
ուածը և ամէնէն կուռ միաձոյլը $19^{\circ}/\text{o}$, ը-
ինչ ոչ-կաթողիկէներէն Ալեւելեան բա-
անեալ Եկեղեցիները կը ներկայացնեն
 $1^{\circ}/\text{o}$, Բողոքականութիւնը՝ $9^{\circ}/\text{o}$, իսկ ոչ-
րիստոնեաներու մէջէն կոնֆուկիաննե-
ու աղանդը $16^{\circ}/\text{o}$, Մահմետականութիւնը
 $3^{\circ}/\text{o}$, Հնդիկներ՝ $12^{\circ}/\text{o}$, Պուտտայական-
երը՝ $10^{\circ}/\text{o}$, Անամեանները՝ $6^{\circ}/\text{o}$, Հրեայց
 $4^{\circ}/\text{o}$, Անկրօնները՝ $4^{\circ}/\text{o}$: Ուր դարձեալ տա-
եկան 60,000 նորադարձներու յաւելում
ունի կաթ. Եկեղեցին Զինաստանի մէջ,

աւելի մեծ համեմատութեամբ ի Հնդկաստան : Անգլիական Ավրիկէի մէջ միայն անցեալ տարի 50,000 նորադարձ եղաւ . իսկ հարաւային Ավրիկէ՝ վերջին տասնամեակին տուաւ Եկեղեցւոյ 250,000 կաթողիկէ հաւատացեալ : Հուսկ Եւրոպայի մէջ լաւագոյն և վսեմագոյն օրինակը չէ տար Անգլիան, ուր ամսական 1000 անկլիցաններու գարձ տեղի կ'ունենայ դէպի ի իրենց նախկին հարազատ մայրը՝ կաթողիկէ Եկեղեցին . և հոն վերջին տարւոյս մէջ կաթողիկէ հանրութեան առջեւ 50 եկեղեցի կամ մատոիկներ բացուեցան : Ցնցիչ շարժում մ'ահա Անկլիքան համայնքին մէջ, որ կը պարտի Անգլիոյ կաթողիկէ համայնքին ընկերային կուռ եւ բանաւոր կազմին ու գործունէութեան :

Ուրեմն Եկեղեցին կ'ապրի . լոյս Հաւատքը իր արդար իրաւունքները կը վերստանայ Արեւմուտքի մէջ, ինչպէս նաեւ հեռաւոր հեթանոս աշխարհամասերու մէջ, յամբ բայց ապահով քայլերով:

* * *

Գրաւիչ ու հոգեկանօրէն աստուածային
է համայնապատկերը Փրկագործութեան ժթ-
դարադարձին, ուր սակայն կը պակսին
դժբախտաբար փառքեր՝ մեր մարտիրոս
ցեղէն, փառքեր արժանի նոյն մեր մար-
տիրոս ցեղին։ Ինչու հոն գիծ մը, լոյսի
խաղ մը, նոր երանգ մը չդրոշմեց հայ
կրօնական կեանքի վրձինը, Հայ սուրբ
հաւատքը՝ իր նահատակներուն արեամբ
հեթանոս սուրը բթացնող, քրիստոնեայ
երկրագնտի սահմանածայր Այրարատեան
պարիսպը Ասիոյ անհաւատ հրոսակներուն
դէմ հսկայացող։

Խորհրդածութեանս նեղ շրջագիծը չի
հանդուրժեր գոհացուցիչ պատասխան մը
այդ բարդ և մանուածապատ հարցումին։
Ուստի ցանկալի է մեզի հոս պարզապէս
Տիեզերական Եկեղեցւոյ կրօնական այդ
շարժումի նկատողութենէն հանել միայն.
ինչ ինչ այժմէական ընկերային հայեացը-
ներ՝ յօգուտ հայ հանրութեան ներկայ
պահանջներուն։

Հայ սփիւռքի մէջ միութենական կապ
մը, միօրինակ մակարդակ մը ստեղծելու
հարկին շուրջ շատ գրուեցաւ: Անվիճելի
է այդ հարկին անհրաժեշտութիւնը՝ որուն
թերին խլեց հայը իր գարաւոր բնիկ հո-
ղէն և այսցան աղէտներու ենթարկեց:

Բայց ինչ չափերով կարելի է այս միութիւնը հայ հանրութեան մէջ, և յաջողութեան ո՞րքան յոյս կը ներշնչէ, երբոր անչի խարսիուիր բանականութեան ողջամիտ իմաստասիրութեան, հայ պատմութեան և հայ իրականութեան յաւերժական հիմերուն վրայ՝ հայ լոյս հաւատքին երկիւղած յարգանցով։ Միթէ մերձաւոր անցեալի անկշռադատ, անիմաստ և տգիտական հետեւակութիւնը չեղամ հայ մտաւորական որոշ դասակարգի մը, և աւելի հայ ըն-

կերային և քաղաքական հանգամանք ընծայող կազմակերպութիւններու, որ կապէկելով ֆրանս . Յեղափոխութեան բոլոր եզրակացութիւններն անխտրօրէն՝ ընկերվարական – ազատական – ռամկավարական դպրոցներու և դրութիւններու՝ յեղափոխող ճակատագրականութեամբ իոցեց եւ կազմալուծեց հայ Հաւատքին, մեր բառոյից ցեղային անեղծութեան, եկեղեցական և աշխարհիկ իշխանութեան, ընկեռային և ընտանեկան յարարերութեանց հահապետական հինաւուրց սրբազն կապերը, որոնց շնորհիւ տոկացեր էր Հայը գրարերու վերիվայր յեղաշրջող հոսանքներուն և ողողումներուն։ Եւ Հայը՝ արդէն աւատապետական հին կազմերու առհաւական խոցուածքներով, Հայաստանի աշխարհագրական դիրքի աննպաստ հանգամանքով, դարաւոր գերութեան ստրկացնող տառայամտութեամբ՝ իրարմէ բաժանուած աղափարով, շահերով, յաճախ և բարձերով՝ յաւերժացուց իր պառակտումի միջակը Եւրոպայի այս կուսակցամիտ զըստութիւններու ձուլածոյ գաղափարներուն էչջ։ Ուր զոհուող նուիրականութիւններու էջէն մին եղաւ Հայուն ջերմ Հաւատքը։ Ինչնչեռ Հայ ցեղին համար միութեան ըրկժանի միակ խարիսխն է Ս. Հաւատքը ազգային միութեան գիտակցութիւնը ,

երկուքն ալ շաղուած հայ արեան մէջ Ա-
ւարայիր հերոսական դարերէն, և զտուած,
մագրուած ու զօրեղացած արդիական ող-
ջամփութ մշակոյթին և քաղաքակրթութեան
ողջ ազդակներով, շնորհիւ ժլ-ժթ դարե-
րու լուսամիտ կղեղական և աշխարհիկ ըն-
տրանիի մը տոկուն զոհարերութիւններուն:
- Ինչպէս Մխիթար և իր գործը, Պէտիկ-
թաշլեան և Համազգեացը:

Այսօր եւրոպական այն կուռքթը քա-
ղաքական և ընկերային զրութիւններու ,
իրենց իսկ տաճարներուն մէջ խախտած
են խեցեղէն խարիսսաներու վրայ , և ցըն-
ցուած հարիւրամեայ պատմութեան մը
փորձէն յետոյ , ու կը մատնեն արդէն
օրը օրին իրենց խարիսուլ եւ անկայուն
կազմը : Արդեօք չէ հասած գեռ ժամը մեզ
ալ նշմարելու ահազին սխալը որ գործը-
ւեցաւ տղայամիտ Շնորհինակութեամբ Ա-
րեւմտեան ընկերային վատ կազմերուն և
փտած զրութիւններուն , որոնց զուցէ ան-
դիմադրելի երեւոյթներն էին տեղական
պատմութեան յեղաշրջման մը , հայ իրա-
կանութենէն այնքան օտար և հեռի որքան
Արեւմուտքը Արեւելքէն , որքան Փարիզի
ազատորեարը՝ Սուլթաններու հապատակ-
ներէն : Միշտ աղետալի է ընկերային փի-
լիստիայութեանց նմանօրինակ անտաշ և
անհակակշիռ որդեգրումը : Պիտի ապշէն
արդեօք հայ ողջամիտ և պահպանող հա-
նրութիւնը եթէ ըստի իրեն թէ այդ արեւ-
մտեան կուռքերը իրենց հայրենիցին մէջ
փոշիանալէն վերջն ալ , անոնց մոխրին
երկրպագու պիտի մնան գեռ հայ մոլե-
ռանդներ որ զիրար ցտեն յանուն քա-
ղաքակրթութեան , ընկերային ազատու-
թեան ճոռոմ սովիեստութեամբ մը :

Համառօտ և վճռական իրուք մը սրայս
մեր համօրէն կազմակերպութիւններուն։ -
Ընդունելի են, և անհրաժեշտ՝ հայութեան
պահպանումին համար բոլոր այն կազմա-
կերպութիւնները որ իրը շարժիչ ունին
գաղաքային ինքնապահպանման քաղաքակըր-
ազգային ինքնապահպանման օրինական
թութեան և ազատագրութեան վախճանական
վախճանները, ու միջոցները, և կը ձգտին
ու և իցէ մարզի մէջ օգտակար հանդիսանալ

Հայ սփիւռքին, հայ իրականութեան։ Ընտիր գաղափար, և ազնիւ ձգտում, որ եթէ ձեռնարկին մէջ ալ անպայման չյաջողի՝ հայութիւնը վիճերու բերանը չի տանիր։ Բայց երբ այս կազմակերպութիւնները իրենց գաղափարախօսական կազմին մէջ զուրկ են ազդակներէ որ հայ իրականութեան դրապէս նպաստեն, նամանաւանդ երբ քայլայիչ ազդակներէ որ հայ իրականութեան այսուհետեւ ճշգրիտ և առար-

կայական արտայայտութիւնը հայ կեան-
քին , հայ պատմական փորձառութեան ,
հայ լոյս Հաւատքին՝ որուն համար միայն
յօժարեցաւ ցեղը անլուր դիցազնութեամբ
դիմագրաւել մահն ալ քան թէ վատ ու-
րացողի սեւութեամբ անսատուած կեանցը
վայելել , և հուսկ թերի են նոյն իսկ ողջ
փիլիսոփայութեան մը լոյսէն , շատ բնա-
կան երեւոյթ մ'է և անհրաժեշտութիւն
որ այդ կազմակերպութիւնները անսիրելի
հոսանք մը նկատուին հայ կեանցի երա-
կին մէջ : Ի զուր են անոնց տարփողում-
ները մամուլի էջերուն վրայ յանուն հայ-
րենիցի և ազգասիրութեան , երբ Հայրենիցի
շահերը չեն զբկեր իր հաւաքական ամ-
րողջութեամբ . «Ծառն արմատով է ծառ» .
երբ հատուածակողմեան տեսաբանութիւն-
ներով կ'անտեսեն , կամ նոյնիսկ կ'ար-
համարիեն հայ հաւաքական դարաւոր ի-
րականութիւններու արժէքը , մանաւանդ
թէ անոնց գոյութեան իրաւունքն իսկ :
Առանց խոր կսկիծի չէ որ կարդաց հայ
Հաւատքի փարած ողջամիտ զանգուածը ,
հայ մամուլի էջերուն վրայ այնպիսի զըր-
ուածքներ , յաճախ նոյնիսկ յանուն հայ
կազմակերպութիւններու կամ յանուն նոր
սերունդին , զըրուածքներ որոնք ուրիշ բան
էին ուստի եթէ անսատուած տեղոնի մո-

Առաջանց պժգանքի չէ որ դեռ այս պահուստ ողջամիտ հայութիւնն հանդիսաւուս

կ'ըլլայ իր համայնքին մէջ փոխադրու-
թեան Եւրոպայի քանի գիտուններու մէջ
վերընծիւղած թթու և մոլի ազգայնական-
ներու կրօնամերժ ցեղապաշտութեան։ Մո-
լորութիւն մը՝ որ կը յաւակնի հեթանոս
դարերու հինցած ու փտած զրութիւն մը
վերակենդանացնել, ու ցեղի աստուածա-
ցումին մէջ ընկդմել ու չբացնել գերագոյն
Աստուածը տիեզերցին Արարիչ։

Հարկ է շեշտել թէ կոպիտ սիսալ մ'է
դա իմաստասիրորէն, քանի որ կը ճգնի
մերժել հաւասարութիւնն և եղբայրութիւ-
նը մարդկութեան ցեղերուն և անհատին.
սիսալ մը նաեւ հանդէպ պատմութեան և
մոռացօնց մը, քանի որ կ'անտեսէ անոր
անջնջելի էջերուն մէջ արձանագրուած
պարտութիւնը աստուածացած հեթանոս
Հոռոմի՝ քրիստոնէութեան ձեռքով. և խո-
նարհ երկրպագութիւնը խաչին առջեւ
տիեզերակալ կոստանդիանոսներու և նա-
փոլէոններու։

Բայց ալ ժամն է տեսնելու որ կրօնքը,
Աստուած, Հաւատքը՝ աւելի փառահեղ և
յաղթական վերապարձ մ'ունի Արեւմտեան
քաղաքակրթութեան մէջ։

Սակայն դատապարտութիւնը հայ մա-
մուլին է որ նման մուրով կը սեցնէ իր
էջերը, և աւելի հայ համայնքին՝ որ կը
լոէ իր նուիրական համոզումներուն այս-
քան գոեհկօրէն ոտնակոխուելուն հանդի-
սատես։ Այսօր հայ Հաւատքն ալ կը փոր-
ձուի խլել հայ հոգիէն, հայ Հաւատքը՝
որ մեր փառքերուն միակ աղբիւրն եղաւ։
կը համարուի արդեօք որ հայ զրօշը նիւ-
թապաշտ ազգայնութեան խարիսխին վրայ
ամելի ամուր մնայ. այս կը նմանի հոսա-
նուած ջուրի վրայ աշտարակ խարսխելու-
ու Արժէթների։

Թող Եւրոպայի և Ամերիկայի արդիա-

կան կրօնական հսկայացայլ շարժումները
փրկագործութեան մնձ խորհուրդին վերա-
նորոգիչ շունչով՝ հայ ողջամիտ մամուլի,
հայ կրթական հաստատութեանց, և աւելի
հայ եկեղեցական կազմակերպութիւններու
ուշադրութիւնը շարժէ ըմբռնելու կացու-
թեան ծանրակշիռ հանգամանքը։ Զըլլայ
թէ Արեւմտեան անխուսափելի խմորմանց
մրուլը հայ սրտերու յատակը դիզուի։ Հա-
յուն կեանքը կ'ապահովուի լծորդումին
մէջ ուղիղ և ողջամիտ գծով ազգասիրու-
թեան՝ Քրիստոսաւանդ և Գրիգորաւանդ
Հաւատքին սրբութեան և անեղծութեան
հետ։ Քրիստոս չեկաւ թագերը կապտելու.
ընդհակառակն, Նա ամրացուց զանոնց
յաւերժական հիմերուն վրայ ճշմարտու-
թեան. և ոչ ալ եկաւ ազգերը ցրելու։
Ապացոյց մեզի՝ հայ թագը և հայ ինքնու-
թեան գիտակցութիւնը, որուն ամուր հի-
մերը ՅԵ հայ տառերու վրայ հաստատ-
ուեցան, և ՅԵ տառերը՝ համայն ազգային
մատենագրութեան գրադարաններով՝ հայ
Հաւատքին եւ հայ Եկեղեցականութեան
բորբ եռանդին յղացումն և ստեղծագոր-
ծութիւնն են։ Եթէ ոչ Ա. Հաւատքի մաք-
րութեան սիրոյն, որ գերբնական տուրք
մ'է, գոնէ հայ գոյութեան ընձեռուած
անհամար երախտեաց համար յարգուի
հայուն լոյս Հաւատքը և Եկեղեցին։ —
Ոչ ոք իրաւացիորեն հիմ ունի խիթալու
Քրիստոսի հաւատքին ամբողջական ընդ-
գրկումէն, և ոչ ալ յաւակնի կաթողիկէ
մը Քրիստոսի ամբողջական աւանդութեան
լրիւ հաւատարիմ մնալ եթէ գիտակցարար
կ'արհամարհէ կամ կ'անտեսէ իր ցեղին և
ազգին և արեան նոհիրԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ
ու ԱՐԺԵԹՆԵՐԸ։

ԽՄԲ.

կան կրօնական հսկայացայլ շարժումները
փրկագործութեան մնձ խորհուրդին վերա-
նորոգիչ շունչով՝ հայ ողջամիտ մամուլի,
հայ կրթական հաստատութեանց, և աւելի
հայ եկեղեցական կազմակերպութիւններու
ուշադրութիւնը շարժէ ըմբռնելու կացու-
թեան ծանրակշիռ հանգամանքը։ Զըլլայ
թէ Արեւմտեան անխուսափելի խմորմանց
մրուլը հայ սրտերու յատակը դիզուի։ Հա-
յուն կեանքը կ'ապահովուի լծորդումին
մէջ ուղիղ և ողջամիտ գծով ազգասիրու-
թեան՝ Քրիստոսաւանդ և Գրիգորաւանդ
Հաւատքին սրբութեան և անեղծութեան
հետ։ Քրիստոս չեկաւ թագերը կապտելու.
ընդհակառակն, Նա ամրացուց զանոնց
յաւերժական հիմերուն վրայ ճշմարտու-
թեան. և ոչ ալ եկաւ ազգերը ցրելու։
Ապացոյց մեզի՝ հայ թագը և հայ ինքնու-
թեան գիտակցութիւնը, որուն ամուր հի-
մերը ՅԵ հայ տառերու վրայ հաստատ-
ուեցան, և ՅԵ տառերը՝ համայն ազգային
մատենագրութեան գրադարաններով՝ հայ
Հաւատքին սրբութեան և անեղծութեան
հետ։ Քրիստոս չեկաւ թագերը կապտելու.
ընդհակառակն, Նա ամրացուց զանոնց
յաւերժական հիմերուն վրայ ճշմարտու-
թեան. և ոչ ալ եկաւ ազգերը ցրելու։
Ապացոյց մեզի՝ հայ թագը և հայ ինքնու-
թեան գիտակցութիւնը, որուն ամուր հի-
մերը ՅԵ հայ տառերու վրայ հաստատ-
ուեցան, և ՅԵ տառերը՝ համայն ազգային
մատենագրութեան գրադարաններով՝ հայ
Հաւատքին սրբութեան և անեղծութեան
հետ։ Քրիստոս չեկաւ թագերը կապտելու.
ընդհակառակն, Նա ամրացուց զանոնց
յաւերժական հիմերուն վրայ ճշմարտու-
թեան. և ոչ ալ եկաւ ազգերը ցրելու։
Ապացոյց մեզի՝ հայ թագը և հայ ինքնու-
թեան գիտակցութիւնը, որուն ամուր հի-
մերը ՅԵ հայ տառերու վրայ հաստատ-
ուեցան, և ՅԵ տառերը՝ համայն ազգային
մատենագրութեան գրադարաններով՝ հայ
Հաւատքին սրբութեան և անեղծութեան
հետ։ Քրիստոս չեկաւ թագերը կապտելու.
ընդհակառակն, Նա ամրացուց զանոնց
յաւերժական հիմերուն վրայ ճշմարտու-
թեան. և ոչ ալ եկաւ ազգերը ցրելու։
Ապացոյց մեզի՝ հայ թագը և հայ ինքնու-
թեան գիտակցութիւնը, որուն ամուր հի-
մերը ՅԵ հայ տառերու վրայ հաստատ-
ուեցան, և ՅԵ տառերը՝ համայն ազգային
մատենագրութեան գրադարաններով՝ հայ
Հաւատքին սրբութեան և անեղծութեան
հետ։ Քրիստոս չեկաւ թագերը կապտելու.
ընդհակառակն, Նա ամրացուց զանոնց
յաւերժական հիմերուն վրայ ճշմարտու-
թեան. և ոչ ալ եկաւ ազգերը ցրելու։
Ապացոյց մեզի՝ հայ թագը և հայ ինքնու-
թեան գիտակցութիւնը, որուն ամուր հի-
մերը ՅԵ հայ տառերու վրայ հաստատ-
ուեցան, և ՅԵ տառերը՝ համայն ազգային
մատենագրութեան գրադարաններով՝ հայ
Հաւատքին սրբութեան և անեղծութեան
հետ։ Քրիստոս չեկաւ թագերը կապտելու.
ընդհակառակն, Նա ամրացուց զանոնց
յաւերժական հիմերուն վրայ ճշմարտու-
թեան. և ոչ ալ եկաւ ազգերը ցրելու։
Ապացոյց մեզի՝ հայ թագը և հայ ինքնու-
թեան գիտակցութիւնը, որուն ամուր հի-
մերը ՅԵ հայ տառերու վրայ հաստատ-
ուեցան, և ՅԵ տառերը՝ համայն ազգային
մատենագրութեան գրադարաններով՝ հայ
Հաւատքին սրբութեան և անեղծութեան
հետ։ Քրիստոս չեկաւ թագերը կապտելու.
ընդհակառակն, Նա ամրացուց զանոնց
յաւերժական հիմերուն վրայ ճշմարտու-
թեան. և ոչ ալ եկաւ ազգերը ցրելու։
Ապացոյց մեզի՝ հայ թագը և հայ ինքնու-
թեան գիտակցութիւնը, որուն ամուր հի-
մերը ՅԵ հայ տառերու վրայ հաստատ-
ուեցան, և ՅԵ տառերը՝ համայն ազգային
մատենագրութեան գրադարաններով՝ հայ
Հաւատքին սրբութեան և անեղծութեան
հետ։ Քրիստոս չեկաւ թագերը կապտելու.
ընդհակառակն, Նա ամրացուց զանոնց
յաւերժական հիմերուն վրայ ճշմարտու-
թեան. և ոչ ալ եկաւ ազգերը ցրելու։
Ապացոյց մեզի՝ հայ թագը և հայ ինքնու-
թեան գիտակցութիւնը, որուն ամուր հի-
մերը ՅԵ հայ տառերու վրայ հաստատ-
ուեցան, և ՅԵ տառերը՝ համայն ազգային
մատենագրութեան գրադարաններով՝ հայ
Հաւատքին սրբութեան և անեղծութեան
հետ։ Քրիստոս չեկաւ թագերը կապտելու.
ընդհակառակն, Նա ամրացուց զանոնց
յաւերժական հիմերուն վրայ ճշմարտու-
թեան. և ոչ ալ եկաւ ազգերը ցրելու։
Ապացոյց մեզի՝ հայ թագը և հայ ինքնու-
թեան գիտակցութիւնը, որուն ամուր հի-
մերը ՅԵ հայ տառերու վրայ հաստատ-
ուեցան, և ՅԵ տառերը՝ համայն ազգային
մատենագրութեան գրադարաններով՝ հայ
Հաւատքին սրբութեան և անեղծութեան
հետ։ Քրիստոս չեկաւ թագերը կապտելու.
ընդհակառակն, Նա ամրացուց զանոնց
յաւերժական հիմերուն վրայ ճշմարտու-
թեան. և ոչ ալ եկաւ ազգերը ցրելու։
Ապացոյց մեզի՝ հայ թագը և հայ ինքնու-
թեան գիտակցութիւնը, որուն ամուր հի-
մերը ՅԵ հայ տառերու վրայ հաստատ-
ուեցան, և ՅԵ տառերը՝ համայն ազգային
մատենագրութեան գրադարաններով՝ հայ
Հաւատքին սրբութեան և անեղծութեան
հետ։ Քրիստոս չեկաւ թագերը կապտելու.
ընդհակառակն, Նա ամրացուց զանոնց
յաւերժական հիմերուն վրայ ճշմարտու-
թեան. և ոչ ալ եկաւ ազգերը ցրելու։
Ապացոյց մեզի՝ հայ թագը և հայ ինքնու-
թեան գիտակցութիւնը, որուն ամուր հի-
մերը ՅԵ հայ տառերու վրայ հաստատ-
ուեցան, և ՅԵ տառերը՝ համայն ազգային
մատենագրութեան գրադարաններով՝ հայ
Հաւատքին սրբութեան և անեղծութեան
հետ։ Քրիստոս չեկաւ թագերը կապտելու.
ընդհակառակն, Նա ամրացուց զանոնց
յաւերժական հիմերուն վրայ ճշմարտու-
թեան. և ոչ ալ եկաւ ազգերը ցրելու։
Ապացոյց մեզի՝ հայ թագը և հայ ինքնու-
թեան գիտակցութիւնը, որուն ամուր հի-
մերը ՅԵ հայ տառերու վրայ հաստատ-
ուեցան, և ՅԵ տառերը՝ համայն ազգային
մատենագրութեան գրադարաններով՝ հայ
Հաւատքին սրբութեան և